

Književna poročila.

Dr. Teodor Taranowski: *Historija prava poludniowo-słowianskiego (Najnowsze publikacje)*. Lwów, 1927. Nakładem redakcji: »Pamiętnik historyczno-prawny«. Str. 88.

Vrlo agilni profesor belgrajskega vseučilišča Teodor Taranowski, pravni enciklopedist in pravni historik, zasleduje z vso vnemo razvoj pravnozgodovinske vede Jugoslovenov. Sam jo je že obogatil, ko je Kadlečevo knjigo »Prvobitno slovensko pravo pre X veka« prevedel iz poljščine na srbski jezik in jo primerno izpopolnil s posebnim ozirom na Jugoslovene, dalje svoje rusko delo »Enciklopedija prava« (534 str.) izdal v srbskem jeziku in slednjič napisal »Uvod u istoriju slovenskih prava« (208 str.). Odkar deluje (on je ruski begunec) kot redni profesor jugoslovenske univerze, spremlja z največjo pozornostjo, a tudi z bistrim strokovnjaškim pogledom razvoj jugoslovenske pravne zgodovine. Letos je svoječasno napisane prikaze in recenzije uvrstil v lepo zbirko in jih izdal v poljskem jeziku kot »historijo prava jugoslovenskega (najnovejše publikacije)«. Prostora mu je dala znanstvena zbirka *Pamiętnik historyczno-prawny*, ki jo izdaja prof. Przemysław Dąbkowski v Lvovu. Ta zbirka je tudi za nas Jugoslovene važna: v treh doslej izdanih zbornikih ima že troje razprav, ki se tičejo naše pravne zgodovine (v prvem zborniku in v drugem se nahaja po ena razprava Władysława Namysłowskega, bivšega upravnega uradnika v Bosni, sedaj konzula poljske republike v Hamburgu; prva je posvečena lastninskemu, druga kazenskemu pravu Srbov v srednjem veku; obe bosta še pozneje omejnjeni). Kakor nas iskreno veseli, da dobe Poljaki z delom Taranowskega izžrpen pregled o razvoju našega pravnozgodovinskega raziskavanja, tako moramo izraziti le svoje obžalovanje, da se ni našlo nobeno podjetje, ki bi Taranowskega delo založilo in izdalo tudi v jugoslovenskem jeziku. Poljska knjiga je pri nas še premalo znana, da bi mogla vobče nadomestiti našo.

Taranowski prikazuje knjižne pojave iz l. 1921—1926., ki jih hočemo vsaj po imenih avtorjev in naslovih natančno navesti. Na prvem mestu se razpravlja o remekdelu Vladimira Mažuranića (Zagreb): »Prinosi za hrvatski pravnopovjesni rječnik« in o njegovih »Dodatkih uz prinose za hrvatski pravnovjesni rječnik«. Sledita prikaza še dveh hrvatskih znanstvenikov: dr. Milivoja Maurovića (Zagreb) »Opća pravna povjest Dio I. Uvod. Povijest javnoga prava Franačke države« in dr. Marka Kostrenčića (Zagreb): »Hrvatska pravna povijest. Zakonik cara Štefana Dušana«. Nadalje je govora o poslednje navedenega pisca monografiji: »Vinodolski zakon«. Na to pridejo kratki prikazi razprav: Dušana Alimpića (Beograd): »Upravne vlasti u staroj Srpskoj Carevini«, dr. Tih. R. Djordjevića (Beograd): »Naš narodni život«, istega: »Poligamija u Južnih Slovena«, dalje: »Poliandrija u Juž-

nih Slovena«. Zelo važna pojava sta naslednji deli dr. Nikole Radojčića (Ljubljana): »Snaga zakona po Dušanovu Zakoniku« in »Die Gründe einer serbischen Entlehnung aus dem byzantinischen Rechte«. Nato se bavi Taranowski z učbenikom pisca teh vrstic »Dušanov Zakonik. Primerjalni prikaz pravnih razmer po Dušanovem Zakoniku in po istodobnem germanskem pravu, s posebnim ozirom na Slovence«. Sledi že gori omenjena razprava Władysława Namysłowskega (Hamburg): »Zarys serbskiego prawa majątkowego w wiekach srednich«, na kar podaja Taranowski pač preskromno, skoro zgolj naslove poglavij iz svojega imenitnega dela: »Uvod u istoriju slovanskih prava«. Pride do dveh nadaljnjih del Władysława Namysłowskega (iz l. 1926): »Wege der Rezeption des byzantinischen Rechts im mittelalterlichen Serbien« in pa »Serbskie prawo sądowe w wiekach srednich«, ki jih prikaže skupno. Nadaljuje z deli Mih. Poličevića (Beograd): »Ustrojstvo pravosudja u staroj Srpskoj državi u XIII in XIV veku«, Jevrema Gerazimovića (Beograd): »Staro srpsko pravo«, in prinaša skupen prikaz četverih razprav ljubljanskega profesorja za pravno zgodovino Južnih Slovanov, Mihaila Jasinskega: 1. »Kaj je najpotrebnejše za slovansko primerjalno pravno zgodovino? 2. »Kada i na koji način je bio sastavljen Kastavski statut?« 3. Prehod od ustnega običajnega prava k pisanemu zakoniku.« 3. »Zakoni grada Veprinca (Statut Veprinački)«. Nato je uvrščen pisec Stanoje Stanojević (Beograd), čegar »Studije o srpskoj diplomaciji« (15 poglavij izdanih od leta 1912 do l. 1923) otvarjajo niz del o virih. Slede namreč še dela Aleksandra V. Solovjeva (Beograd): 1. »Odabrani spomenici srpskog prava od XII do kraja XV veka«. 2. »Povela Kralja Milutina barskog porodici Zaretića, in 3. »Hilandarska povelja velikog župana Stefana (Prvovenčanog) iz godine 1200—1202«. Nato pride na vrsto Heinrich Felix Schmid (Gradec) z delom »Die Burgbezirksverfassung bei den slavischen Völkern in ihrer Bedeutung für die Geschichte ihrer Siedlung und ihrer staatlichen Organisation« (na katero smo opozorili v Slov. Pr. 1927, št. 5—6), in dr. Rad. M. Grujić (Skoplje) z razpravo: »Vlastelinstvo Svetoga Djordja kot Skopla od XI—XV veka«. Sledé oris recenzije prof. dr. Marka Kostrenčića (Zagreb), ki jo je podal o Dušanovem zakoniku pisca teh vrstic, nato dr. Karla Kadleca (Praga) velika monografija: »Statutum et reformationes insulae Brachiae« (Brač) in njegovega učenca dr. Teodora Saturnika (Praga) razpravi: 1. »Příspěvky k šíření bizantinského práva u Slovanů«. 2. »Jihoslovanské právo soukromé ve světle právních obyčejů«, dr. Ilije Jelića (Beograd) doktorska teza: »Krvna osveta i umir u Crnoj Gori i severnoj Albaniji«. K sklepu so prikazana dela Stefana S. Bobčeva (Sofija): »Rimsko i bizantinsko pravo v starovremenska Bgarija«, Georges Vernadiskij (Paris-Liège): 1. »Sur les origines de la Loi agraire byzantine (Nomos Georgikos)«. 2. »Vizantijskija učenja o vlasti cara i patriarha«. Nato prikaže Taranowski vsebino svojega popularnega spisa »Dušanov zakonik i Dušanovo carstvo« (glej prikaz v Slov. Pr. 1927, zv. 3—4),

in razprava prof. Eugenia Šmurlo (Rim): »Jurij Krizanić (1610—1683), panslavista o missionario?«

V sledečem, krajšem oddelku naniza Taranowski publikacije, ki so bile izdane prigodom tisočletnice Kraljestva Hrvatske, in registrirane nato bibliografske podatke o tem, kje so gori navedena, pa tudi še nekatera druga dela recenzirana, na kar zaključuje svojo knjigo z nekrologi velikih slovanskih učenjakov Konstantina Jirečka, Timoteja Florinskega, Teodora Zigela, Vatroslava Jagića, Jovana Cvijića in Stojana Novakovića.

To poročilo smo omejili na najkrajše podatke. Iz njih naj bi slovenski pravniki, ki nimajo prilike, zasledovati pravno zgodovino Južnih Slovanov neposredno iz književnosti, spoznali, v katerih smereh se danes danes giblje ta veda. Spoznali bodo, da je prevesni del interesa posvečen srednjeveškim srbskim pravnim razmeram, opazili pa bodo bržčas tudi, da tu o slovenskih pravnozgodovinskih delih skoro ni bilo govora. In vendar imamo Slovenci obširno, zelo vestno sestavljeno tudi za pravno zgodovino pomembno delo, Kosovo »Građivo za zgodovino Slovencev srednjega veka« (zadnji zvezek izšel l. 1920), ter smo opravili za zgodnji novi vek doberšen kos studija o običajnem pravu Slovencev; pokažemo dalje lahko na Polčevu »Kraljestvo Ilirija«, razpolagamo na vse zadnje v naših strokovnih revijah s precejšnjim številom razprav, ki bi se dale z mirno vestjo vzporediti z marsikatero gori navedenih. Da bi tudi slovenska pravna zgodovina dobila v bodoče svoje, čeprav skromno mesto v takih, vsemu slovanskemu svetu namenjenih bibliografskih prikazih, to je naša iskrena želja, ki je ne moremo zamolčati.

Dr. Metod Dolenc.

Dr. Albin Kandare: Knjigovodstvo pridobitnih podjetij s posebnim ozirom na pravno uredbo v Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev. V Ljubljani 1927. Samozaložba. Strani 288. Cena vezani knjigi 120 Din.

Ne zgolj naslov, marveč vsaka stran te knjige je dokaz, da je moderno knjigovodstvo pomembna obkrajna in pomožna veda pravo-znanstvu. Pri tem seveda ne smeš misliti na golo manipulativno knjigovodstvo (die Buchhaltung, le teneur des livres), nego na tisto višjo, duhovno, rekel bi vodbeno in osnovalno knjigovodstvo (die Buchführung, le comptable), ki te, če ga dobro proučiš in če imaš talent, sijajno usposobi, da ti je kar jasno sleherno manipulativno knjigovodstvo kateregakoli sestava in načina, zlasti pa da umeš osnovati trgovaške knjige v kateremkoli pridobitnem, še tako zapletenem podjetju. Razmerje takega znanstvenega knjigovodstva proti spretnostim običajne vodbe trgovskih knjig se mi zdi slično razmerju grajanskega prava proti praktični kavtelarni jurisprudencei, kjer se prav tako, kakor tam le teneur des livres, često naravnost odlikuje i nepravnik, da je le razumen človek. Le comptable pa ni zgolj okretnik, nego tudi znanstvenik. Pisatelj, ki je honorarni nastavnik na ljubljanski tehniški fakulteti, je poizkusil predmet svojih predavanj predvesti kot znanstven problem

in je uporabil metodo, ki sega preko praktične strokovne tehnike daleč tja na poprišče pravoslovja in narodnega gospodarstva. Njegovo delo je sociološki dobi primerno ter je mnogo nad nivojem običajnih učbenikov. Spada v vrsto tistih pomagal, ki so potrebna vsakemu, komur je poverjena važnejša vloga v pridobitnem življenju ali kdor od teh krogov živi in noče videti samo do plota. S to knjigo ni pomnožena svetovna, zadosti obilna, in slovenska, bolj pičla literatura o praktičnem knjigovodstvu, nego s to knjigo je dobro zagatena vrzel v slovenski in jugoslovenski knjigovodski, doslej nesamostojni in prevodni literaturi, ki nikakor ni sodobna, marveč sociološkega osvežila potrebna ko le kaj. Razporejajoč tvarino v duhu materialistične teorije, objasnjuje pisatelj često prav zamotana vprašanja. Zanima ga tudi sedanje stanje naše zakonodaje. On uči, da se dokopljemo do zanesljivih rezultatov kesnejših vknjižb zgolj na taki osnovi, ki razkriva točno stanje in imovine; zato propagira pomen inventarja kot temelja točnemu zaračunanju. Tudi je dobro očrtal odnose inventarja pa bilance ter bilance pa drugih sestavnih računov. Radi nejasnih pojmov o bilanci da izdekujejo naši knjigovodje še dandanes slabe bilance . . . Praktični primeri, ki delajo knjigo lahko umljivo in nazorno, in česti ekskurzi v knjigovodsko prakso, pričajo, da je izšel pisatelj iz prakse in da se mu je ravno zato, ker je na to plat podkovan, ob predavanjih te praktične vede do korena razgalilo problemsko jedro. Verziranost v praktičnem knjigovodstvu je bila in je *conditio sine qua non* v tej disciplini. Praksa mora svetovati, voditi, kjer je dvom. Toda misliti je treba pri tem s svojimi možgani. Pisatelj je prišel n. pr. pri saldakontu kot enojni knjigi dopisnikov do drugačnega mnenja, nego je mnenje večine teoretikov. Svojo misel je utemeljil z razlogi teorije in s praktičnim splošnim primerom. Vprašanje valorizacije je bilo doslej, vsaj pri nas, le bolj stvar zakonodaje in judikature; v tej knjigi je objasnjeno vobče in z bistrim pogledom na naše prilike. Sistem nadomestnih listov in listovno knjigovodstvo, te novotarije, ki jih spremljajo burni glasovi pro in contra, obravnava avtor raz strokovno in pravno stališče tako koncizno, da kar izveš, katere so prednosti teh računov in kake so hibe. Za našo pravno literaturo pa je v prvi vrsti važno, da je pisatelj, prvi na slovanskem jugu, zbral vse zakonite predpise, ki so po raznih pokrajinah naše države za knjigovodstvo veljavni v trgovinskem, meničnem, čekovnem, civilno-pravdnem in finančnem pravu. Prav posebno iz tega razloga je pridobitnim podjetjem in našim pravnikom potrebna pisateljeva knjiga kakor ribam voda. Pozdravljam pisateljev sklep, da bo knjigo, ki je v svoji zunanjščini nenavadno lepo opremljena, izdal tudi v srbohrvaščini.

Dr. France Goršič.

Dr. Ilija M. Jelić: *Krvna osveta i umir u Crnoj Gori i severnoj Arbaniji. Doktorska razprava. Beograd. Izdavačka knjižarnica Gece Kona. 1926. Str. 140 (s karto).*

Ta knjiga bo razbistrila marsikatero stran pravnega instituta krvne osvete, ki se znači brezdvomno za prvobiten, že davno pred državnim

pravosodstvom izvrševan način pridobivanja zadoščenja za storjeno krivico. Ni dvoma, da je bila odgovornost za vsako storjeno krivico najprej samo osebna. Toda vrlo tesna rodbinska in gospodarska vez oseb ene krvi je prenesla zelo zgodaj to odgovornost na »bratski život«, t. j. rodbinsko gospodarsko jednoto, to pa tem lažje, ker je šlo v bistvu za izvajanje talionskega principa. Evoluciji tega instituta je posvetil Jelić svojo pažnjo in je njena pota zasledoval z velikim aparatom ter s hvalevredno akribijo do današnjih dni. Tak način obdelovanja ga je moral privedi do ugotovitve, da se znači »umir« (pomirba) za vzporedni institut germanskopravne »kompozicije«, ki je izpremenila rodbinsko osveto v privatno kazen. Metoda njegovega dela je strogo znanstvena; peča se s sistematičnim prikazom predmetov, vzrokov krvne osvete, s pojmom krvnine ali krvavine (pri Arbanasih »pare e djakut« imenovane), slednjič s postopkom pri umiru poedincev in rodbinske zajednice. Gradivo je zbral pisatelj po knjigah, v veliki meri pa tudi po ustnem izročilu poznavalcev prilik — on sam je sin Črne gore — in po sodbah, ki so potekle v zadevah krvne osvete. Tu prinaša tudi besedilo starodavnih dveh sodb iz Južne Dalmacije, na katero se inače ni mnogo oziral. Dodan je še niz narodnih pregovorov in rečenic o krvni osveti in umiru v srbskem in albanskem jeziku.

Omenjamo, da je problem krvne osvete tudi še pri drugih narodih aktualen predmet raziskavanja. V prvem zvezku Revue internationale de Droit penal iz l. 1927 čitamo razpravo prof. Lemonnierja »La Dia ou prix du sang en Algérie«, ki stavi na čelo izvajanju bistveno iste ideje, kot jih ima Jelić. Pravilno pojmovanje kazenskega prava in postopka zahteva natančno poznanje historičnega razvoja prainstitutov krvne osvete in umira. Za Srbijo, Albanijo in Dalmacijo je opravila to delo namenjena knjiga. Za Slovence vemo le še bore malo v tej smeri. In vendar nam je danes iz virov slovenskega običajnega prava od 16. stoletja dalje že znano, da je mnogokatera rešitev pravde potekla naravnost iz miselnosti — »umira«. Saj je še l. 1595 veljalo za načelo kmečkega pravosodja »In quo quis peccavit, in illo puniatur«, ideja kolektivne odgovornosti hišnega gospodarja za vse zločine oseb, ki žive ob njegovem kruhu — pa se je krepko udejevala do uvedbe o. d. z. in še dandanes med ljudstvom ni popolnoma izumrla. Tako spoznavamo stike med srbskim in slovenskim pravom. Zavest pravno zgodovinske skupnosti se pogloblja.

Dr. Metod Dolenc.

Dr. Gerhart Daniel: Gefährlichkeit und Strafmass im Sinne der positiven Kriminalistenschule. Mit einem Geleitwort von dr. Enrico Ferri, o. Professor a. d. Universität Rom. Leipzig, Ernst Wiegand, 1927. Str. IX + 51.

Ze naslov kaže, da gre za pisatelja, ki je pristaš pozitivistične kazensko-pravne šole, torej vsekakor bela vrana med srednjeevropskimi učejnjaki, ki se bavijo s kazenskim pravom. Njegovo delo nudi še dokaj dober pregled določb in njih opravičbe glede odmere kazni po klasični

šoli, ki zahteva kazen, proporcionalno krivdi, in pa po moderni šoli, ki zahteva tudi še povračilno kazen, razen tega pa še očuvalna sredstva, da socialno nevarni zločinec po kazni ali po sredstvu namesto kazni, ki se ne more odrediti, postane socialen človek. Za tem poglavjem je vrnil pisatelj ekskurz o mejnih stanih duševne razboritosti s sedmerimi tipičnimi anomalijami. Ali ta ekskurz se nam zdi prepletke za nepoučenega, odveč pa za poučenega čitatelja. Končno poglavje govori v samozavestnem tonu o pojmu kriminalne opasnosti in njegovi funkciji za odmero kazni po vidikih: storilčeva osebnost, nagibi, dejanje, ponašanje po dejanju. Samozavestnost se zrcali predvsem v delnih polemikah s Ferrijem, seveda le tam, kjer je po našem mnenju kritična opredelba znanstveno sploh nemogoča, t. j. pri raznoterih znakih opasnosti in njihovi oceni, ali so obtežujoče ali olajšujoče narave. Dalje in prav posebno pa se kaže v omalovažujočih opazkah, kakor n. pr. da ve pisatelj pisati o monografiji Lenza (Graz): «Ein Strafgesetzbuch ohne Schuld und Strafe», edino le to navesti: «Grobe Verzeichnungen findet man bei Lenz», ali pa, da odpravi pl. Liszt-a z enim stavkom, da je «die Bedeutung der Motive stark unterschätzt». Takih primerov bi utegnili navesti še zelo mnogo! Gotovo pa pristojne slabo doslej še neznanemu začetniku, ki pod okriljem Exnerjeve zbirke kriminalističnih razprav jadra — v znanstveni svet. Kako blagodejno, jasno in elegantno se čitajo uvodne besede Enrica Ferrija, svetovno znanega učenjaka. Če Ferri za trjuje, da veruje v zmago svojih idej, mu to radi verujemo, saj sta že dve državi pristopili v krog zagovornic njegovih idej — Kuba in Sovjetska Rusija. Ali on sam je nazora, da bo treba še nekaj vmesnih stopenj za razvoj od klasične šole preko moderne do pozitivistične, in da smatra za tak vmesni štadij baš sistem kazni poleg očuvalnih sredstev. Smatramo za izraz velikega kavalirstva sedemdesetletnega učenjaka, da je dal oznanjenemu delu nekaj prijaznih besedi na pot, dasi njegov mladi adept na koncu svoje razprave na neumesten način travestira znani citat Goethejev tako, da mu je vse sedanje zakonodajno delo najmanj 6 držav Srednje Evrope, ki so za kazen poleg očuvalnih sredstev, le — »Unsinn in »Plage«.

Dr. Metod Dolenc.

